

АПН УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ТВОРЧІСТЬ, ДУХОВНІСТЬ, ГУМАНІЗМ
В ПРОСТОРІ ОСВІТИ**

Збірник доповідей
науково-практичної конференції
м. Вінниця, 20—21 жовтня 1998 року

Том 1

«УНІВЕРСУМ-Вінниця»

ТВОРЧИСТЬ, ДУХОВНІСТЬ, ГУМАНІЗМ В ПРОСТОРІ ОСВІТИ

Збірник доповідей
науково-практичної конференції
м. Вінниця, 20—21 жовтня 1998 року

Том 1

«УНІВЕРСУМ-Вінниця»

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького державного
технічного університету Міністерства освіти України

Рецензенти: Б.І. Мокія, акад. АПН України;
П.В. Слоток, доц. кафедри ІТК

Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти

Збірник доповідей науково-практичної конференції,
м. Вінниця, 20—21 жовтня 1998 року. У 2-х томах. Том 1.
— Вінниця: «Універсум-Вінниця», 1998. — 179 с.

ISBN 966-7199-25-8 (збірник доповідей)
ISBN 966-7199-26-6 (том 1)

До збірника увійшли доповіді, в яких розкриваються пи-
тання творчості, духовності та гуманізму в просторі освіти.
В першому томі висвітлюються проблеми гуманістичних
пріоритетів сучасної освіти.

Науковий редактор: канд. філос. наук, доц. Т.В. Бузьська

Редколегія: канд. іст. наук, доц. О.В. Зінько, канд. іст.
наук, доц. Л.П. Громова, канд. філос. наук, доц. О.В. Колос,
канд. гіл. наук, доц. Г.П. Котлярова

Відповідальний за випуск тома — канд. іст. наук,
доц. О.В. Зінько

Тексти доповідей редагувалися та скорочувалися
науковою редакційною колегією

ISBN 966-7199-25-8 (збірник доповідей)
ISBN 966-7199-26-6 (том 1)

© Наукове редагування та укладання. Вінницький
державний технічний університет, 1998.

ГУМАНІСТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

УДК [002.681.3]:114.370.155.4

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУСПІЛЬСТВА, ОСВІТА І ТВОРЧИСТЬ

Е. П. Семенюк,
Український державний лісотехнічний університет (м. Львів)

На зламі II-III тисячоліть дослідження таких гранично
широких проблем, як духовність, творчість, гуманізм, розвиток
освіти, не може вестися лише традиційними засобами, воно має
спиратися, звичайно, і на сучасні здобутки та інструменти
науки. Не останнє місце в цьому відношенні повинно належати
результатам конституювання соціально-гуманітарної
інформатики, яка вивчає роль різноманітних інформаційних
процесів у житті людини та суспільства. Серед нових
концептів, якими починає оперувати її теорія, не так давно
з'явилися, наприклад, поняття інформаційного простору та
часу [1]. На нашу думку, їх використання дозволяє побачити
якісь нетрадиційні аспекти та відтінки, по суті, у будь-яких
соціальних явищах.

Будемо виходити з того, що у першому наближенні
інформаційний простір - аналогічно до фізичного - являє собою
інформаційну протяжність, структурне співіснування та
взаємодію будь-яких можливих систем та їх компонентів саме
в інформаційному плані [2]. Інакше кажучи, це суто
інформаційна площина загальносоціального простору.
Звичайно, інформаційний простір суспільства є вельми
нерівномірним як у діахронічному плані, в різні періоди та
доби (що обумовлює змістовність поняття інформаційного
часу), так і у синхронічному своєму зрізі (в один і той же час,
по темпоральній горизонталі): він складається з нескінченної
множини інформаційних полів різної потужності, генерованих
та випромінюваних різноманітними джерелами інформації.
Подібно до силових ліній гравітаційного або електромагнітного
поля, котрі реально пронизують фізичний простір, аналогічні
лінії напруги існують і в інформаційному просторі, і вони
суттєво детермінують весь тонус життя соціуму, більшу чи
меншу його динаміку.

У ролі джерел соціально значущої інформації можуть
виступати окремі люди та їх колективи, соціальні спільноти,
інститути чи органи суспільства, книги та інші носії
матеріалізованої семантичної інформації (в тому числі схеми,
графіки, діаграми, таблиці, креслення тощо), будь-які твори

кож повне зречення від класичної традиції. Але філософія Постмодерну не є відмовою від класичної спадщини. Характерним показником цього є методологічний заклик П. Фейєрабенда: *anything goes* (усі шляхи допустимі), що тягне за собою принцип поліферації теорій. Суть цього принципу полягає в безперервному розширванні усталених концепцій, руйнуванні старих смислів. Подібне руйнування і втягує дослідника в сферу, де відбувається смислорозривання.

Постмодерн – це певний етап, новий виток у розвитку філософії. Будучи одним з аспектів історії і цивілізації ХХ ст., він водночас створює нове інтелектуальне бачення, що дає змогу переглянути всю попередню традицію, а не тільки модернізм. Постмодерністський дискурс означає прощання не з філософією взагалі, а з філософією Модерну з її культом розуму, науки. І якщо не рахувати Ф. Ніцше з його «переоцінювання цінностей» (що означає в нього руйнування попередніх цінностей), ніхто із представників постмодерністського дискурсу не пориває зовсім з класичною традицією. Навпаки, наприклад, Ж. Дерріда проявляє сталий інтерес до досягнень усієї історії філософії. Його дослідження дуже нагадують критичний історико-філософський структуральний аналіз. А його деконструкція є саме де-конструкція, тобто руйнування класичної традиції і водночас її переосмислення.

22

«Не можна виховувати, не передаючи знання; будь-яке знання діє виховуючи». Ці слова Л.М.Толстого повинні взяти на озброєння кожен учитель, вихователь, викладач.

Іншому класику В.Гюго належать такі слова: «Виховання – справа совісті...» На жаль, більшість викладачів вузу вважає, що проблему виховання особистості можна вирішити, спираючись лише на збільшення об'єму знань, на поширення обізнаності, інформованості студентів. Безумовно, знання потрібні й важливі. Без них не може бути кваліфікованого фахівця. Але чому ж навіть найідготовленіші студенти бувають байдужими до своєї майбутньої професії? Скільки завгодно можна говорити студентам про необхідність праці, обов'язок, честь, совість, але якщо не зачіпати його почуття, результат буде незмінним – все буде зводитися до отримання високих балів. Почуття, як відомо, є найважливішими спонукальними стимулами до діяльності особистості. У формуванні такої особистості важливе значення належить її моральному рівню й культурі почуттів.

Моральна особистість – це особистість, яка має певні моральні якості й почуття. Моральна вихованість студента може бути в єдності морального сумління, почуття та поведінки, що досягається за допомогою цілеспрямованої організації всього процесу виховання. Моральні переконання складаються в результаті двох взаємоз'язаних процесів: розуміння дійсності й переживань. Ще Н.О.Добролюбов писав, «що переконання та знання лише тоді й можливо вважати справжніми, коли вони проникли в душу людини, злилися з її почуттям та волею...»

Навчальний процес у вузі має великі можливості для формування не лише понять, знань, переконань, але й почуттів. У почуттях відкривається якісна своєрідність ставлення людини до навколишнього світу. Досвід підтверджує, що якнайрозвинутіші моральні почуття особистості студента, тим вищі його ідеали, благородніша мета. Нерозвинутість почуттів призводить до черствості, байдужості. Особливо зараз у скрутній кризовій ситуації, яка склалася у суспільстві, необхідно звертатися до почуттів найвищих – моральних, які впливають на стосунки між людьми, закликають до правил та норм моралі у суспільстві, до любові, дружби, честі, гідності, справедливості, гуманізму, патріотизму, інтернаціоналізму. Хіба ці почуття можуть застарівати, а заклик повернення до них бути невчасним.

Моральні почуття регулюють стосунки між людьми, між людиною та суспільством. Почуття людини надають змогу дослідити процес розвитку особистості. Вони здатні навіть змінити духовний світ їх носія, вплинути на формування його як особистості.

24

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВУЗІ

О. В. Абрамчук,
Державний технічний університет (м. Вінниця)

Ще Демокрит висловив думку, що справжнє виховання за глибиною свого впливу на людину «подібно природі»; воно «перебудовує людину й, перетворюючи, створює їй другу природу». Ця думка стала гуманістичним символом необмежених можливостей вдосконалення людини на шляху від природного, тваринного стану до ідеалу всебічно розвинутої особистості.

Виховання багатьом уявляється занадто масовим і повсякденним заняттям, щоб бути мистецтвом й припускати талант. Про це російський педагог К.Д.Ушинський писав, що «мистецтво виховання має ту особливість, що майже всім здається справою знайомою та зрозумілою, а декому навіть легкою, – й тим зрозумілішим й простішим здається воно, чим менше людина з ним знайома, теоретично або практично».

Виховання по своїй суті покликано бути мистецтвом, а не ремеслом, яким його найчастіше роблять обставини, вимоги життя. Моральна мудрість відбила те, що людина виховується всім життям та протягом усього життя. Кожен вік: дитинство, юність, зрілість, старість – має своє моральне обличчя і моральний світ, а нерозуміння цього ускладнює спілкування людей різного віку.

Як можна впливати на особистість? Як потрібно виховувати? Ці питання в центрі морального виховання. Людина не байдужа до оцінки, думки про неї інших людей. На неї можна вплинути за допомогою похвали й осудження, пошани й презирства, переконання й примусу, нагороди й покарання, авторитету й прикладу, ласки й суворості, осміяння й байдужості. Кожний з цих виховних засобів стає справжнім стимулом виправлення, коли відповідає внутрішній готовності, необхідності людини стати кращою, чистішою, тобто з прагненням до самовдосконалення.

Моральне виховання цінне не лише тому, що воно сприяє соціалізації особистості, можливості стати справжнім громадянином, вірним сім'янином, сумлінним працівником, переконаним патріотом і т.д. Завдяки вихованню виявляються найкращі сторони людини, визначаються її потяги до морального вищого, до досконалого, ідеалу. Моральне виховання повинно бути орієнтовано на майбутнє. Його покликання, за словами Л.М.Толстого, «виховувати людину, гідну для майбутнього». Лише тоді вона зможе стати «гідним членом того покоління, в якому їй прийдеться жити».

23

Переживання певних моральних почуттів сприяє підвищенню активності у різних сферах життєдіяльності, стимулює вчинки, які проявляються у формі бажання досягти мети, вирішити конкретні задачі.

Першоосною високих моральних почуттів є гуманізм. Виховувати гуманність – це означає виховувати доброту, душевну ширість, навчати виявляти ці почуття у звичайних ситуаціях; уміти бачити та цінувати все найкраще у інших. Однією з найважливіших задач у вихованні гуманності у студентської молоді є виховання уважного ставлення до почуттів оточуючих, здібності до співчуття. Любов до людей, уважність, турботливість, бажання прийти на допомогу тим, кому це потрібно; віра у людину, повага до людської гідності; нетерпимість до несправедливості, байдужості та жорстокості – ось що потрібно шеплювати молодому поколінню.

Формування гуманності студентів визначається спрямованістю всього навчально-виховного процесу вузу.

На допомогу викладачеві приходять література, мистецтво, природа, які возводять людину, виховують, пробуджують добрі почуття. Найбільш ефективним у вихованні моральних якостей повинен бути моральний ідеал викладача, його особистий приклад: почуття обов'язку при виконанні своєї справи, особиста честь, людська гідність, сумління. Ці поняття й формують моральний склад людини.

Сумління – внутрішня самооцінка особистістю своїх вчинків, гарант моральності. Наявність цієї якості закликає не лише до виправлення вже зроблених помилок, але й зупиняє перед новими.

Чість – високе сприйняття своєї моральної репутації, прагнення заслужити високу позитивну оцінку друзів, колективу, їх повагу. Це – вищий внутрішній стимул суспільної активності, але має й зовнішні прояви – у вчинках.

«Почуття честі», «добре ім'я», «чисте сумління» – категорії не застаріли. Вони закладають основу іншим моральним якостям – чесності, правдивості, сумлінності, формують у молоді людини почуття гідності, що переходять у якість характеру особистості.

Виховання почуттів – складний й важливий аспект формування особистості. Виховання моральних почуттів – відповідальна задача батьків, педагогів, суспільства перед історією. Тут необхідні історичний досвід, педагогічна майстерність, творчість, ентузіазм, а головне – любов. «Навчаються у тих, кого люблять» /В.Гюго/.

Виховання таких почуттів – це морально-психологічна проблема формування нового покоління, це соціальна проблема, яка забезпечує виховання громадян майбутнього.

25

10182

Література:

1. К.Д.Ушинский. Собр.соч. в 11 т. М., 1951, т.8 с.11)
2. Основы организаторской и воспитательной работы в трудовом коллективе. Под ред. проф. Б.И.Королева, Киев, «Вища школа», 1982.
3. Оптимизация учебного процесса в вузе. Межвузовский сборник, Горький, 1988
4. Воронов А.Л. С думой о завтрашнем дне, Авнатор, 1984, - N 12. Уфа: УДИ
5. Основы педагогики и психологии высшей школы. Под ред. А.В.Петровского. - М.: изд-во МГУ, 1986. - с.303
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: 1975. - с.304
7. А.А.Вербицкий. Активное обучение в высшей школе. М., «Высшая школа», 1991
8. Ціннісні орієнтації молоді. Ставроян С.М., НДІ педагогіки, матер. конф., Дрогобич, 1990
9. Добролюбов Н.А. Избранные философские сочинения, т.2, с.250
10. Толстой Л.Н. Мысли мудрых людей. На каждый день М.1905

СПРИЯННЯ МОРАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

О.С. Безверхий,
Державний педагогічний університет
(м. Вінниця)

Проблема формування та функціонування моральних цінностей особистості в сучасному суспільстві останнім часом привертає велику увагу науковців на терені країн СНД (9, 25, 26). Наприклад, з шести напрямків наукової роботи, які сьогодні розробляються на кафедрі загальної психології МГУ, три включають вивчення різних аспектів функціонування цінностей (включаючи моральні) в індивідуальній свідомості (26, с. 12). Як відзначає професор А.В. Брушлинський у своїй оглядовій статті, сьогодні чи не найважливішим об'єктом вивчення в психології стали взаємодія інтелектуального і морального, першочергове місце морального чинника в ієрархії рис інтелектуала, ціннісний вимір індивідуальної свідомості (9, с. 30-31). Одним з головних напрямків досліджень Інституту психології Російської академії наук є вивчення ціннісно-психологічної кризи в суспільстві, її впливу на внутрішній світ громадян, особистісних цінностей взагалі (9, с. 31-32). Про актуальність проблематики моральних цінностей свідчать монографії, у яких вона є однією з головних (2, 7, 8, 12, 14, 21) та статті, видані протягом останніх років (1, 3-6, 10, 11, 13, 16, 17, 19, 20, 24).

Моральні цінності — це наявні в свідомості особистості образи її найзагальніших особистісних смислів. Особистісним смислом, згідно з концепцією О.М. Леонтьєва, є зміст предмета або явища, що виражає досвід практичної діяльності особистості, особистісний смисл виражає суб'єктивне ставлення до предмету або явища (15, с. 183).

Найбільш адекватно систему смислів описує дворівнева модель мотивації, запропонована О.Ю. Пятяєвою (22, с. 61). Проаналізувавши сучасні підходи до розуміння структури мотивації, автор відзначає два різних рівні мотиваційних утворень. До одного рівня відносяться конкретно-ситуативні мотиваційні утворення, релевантні одиничній діяльності (21, с. 71). Мотиваційні утворення іншого рівня є сталішими, позаситуативними та узагальненими. Вони спонукають до діяльності не безпосередньо, а

ЗМІСТ

ГУМАНІСТИЧНІ ПРИОРИТЕТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Семенов Е. П. Український державний лісотехнічний університет (м. Львів) ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУСПІЛЬСТВА, ОСВІТА І ТВОРЧІСТЬ	3
Бузяльська Т. Б. Державний технічний університет (м. Вінниця) ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	9
Белый И. В. Государственный политехнический университет (г. Харьков) ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСТВА И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ НА ЛЕКЦИЯХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ЗАНЯТИЯХ	15
Шегута М. А. Українська інженерно-педагогічна академія (м. Стаханов) ПРО ГУМАНІСТИЧНУ ОРІЄНТАЦІЮ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ	20
Абрамчук О. В. Державний технічний університет (м. Вінниця) МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВУЗІ	23
Безверхий О. С. Державний педагогічний університет імені М. Копцюка (м. Вінниця) СПРИЯННЯ МОРАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	27
Волочай С. В. Державний технічний університет (м. Вінниця) ГУМАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ В РОБОТІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ ПІДГОТОВЧОГО ВІДЛІЧЕННЯ ТЕХНІЧНОГО ВУЗУ	31
Голубович А. М., Пушкарь В. М. Державний технічний університет (м. Вінниця) ПРОБЛЕМА ГУМАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВУЗІ	35
Гончар Л. П. Державний технічний університет (м. Вінниця) РОЛЬ ОСВІТИ В ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ	39
Грозна Н. З. Державний технічний університет (м. Вінниця) КУЛЬТУРНО-ХУДОЖНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ ТЕХНОКРАТИЗМУ	43
Довгугъ Т. Державний педагогічний університет імені В. Гнатюка (м. Тернопіль) РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ТВОРЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	48
Зінько О. В. Державний технічний університет (м. Вінниця) НАЦІОНАЛЬНА САМОСВІДОМОСТЬ ТА ПРОЦЕС ГУМАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	53
Игнатюв Л. Н. Колледж менеджмента (г. Вінниця) ВЗАИМОСВЯЗЬ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ПРИОРИТЕТОВ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ С РАЗВИТИЕМ ЭКОНОМИКИ	56

Козловский В. О., Тарлик Т. М. Державний технічний університет (м. Вінниця) КУЛЬТУРА ЯК ЕЛЕМЕНТ ГУМАНІЗАЦІЇ ОСВІТИ	59
Корчицкий Г. А. Державний технічний університет (м. Вінниця) ЄДИНІСТЬ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ У СВІТЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦІЛІ	61
Крукowska О. М. Державний технічний університет (м. Вінниця) УНІВЕРСИТЕТ ЯК ЯВИЩЕ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	65
Леонтьева В. Н. Государственный технический университет радиоэлектроники (г. Харьков) ВОСПИТАНИЕ «ЧЛОВЕКА КУЛЬТУРЫ» КАК КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКАЯ ЦЕЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ	69
Островский К. С. Технологічний університет Поділля (м. Хмельницький) ГУМАНІСТИЧНА НАПРАВЛЕНІСТЬ СОЦІОЛОГІЇ	76
Прицак М. Д. Державний технічний університет (м. Вінниця) ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА РАЦІОНАЛІСТИЧНА ПАРАДИГМА В КОНТЕКСТІ ОСВІТЯНСЬКИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	81
Селезян Т. М. Державний університет імені Юрія Федьковича (м. Чернівці) УКРАЇНОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ОСВІТИ ЯК ОКРЕМІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ	88
Старовойт Ю. Л. Державний технічний університет (м. Вінниця) ВРАХУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБЛИВОСТІ У ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ МОВ	95
Стрельбицкий М. П. Державний технічний університет (м. Вінниця) УКРАЇНСЬКА ІДЕЯ Й УКРАЇНСЬКІ ДИСИДЕНТИ В КНИЖІ ЄВРЕЙСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТА Ю. А. ВУДКИ «МОСКОВЩИНА, МЕМУАРИЙ ЕСЕЙ»	98
Тарасенко И. В. Государственный технический университет радиоэлектроники (м. Харьков) ЖЕНСКОЕ НАЧАЛО КУЛЬТУРЫ И ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ ОРИЕНТИРЫ ОБРАЗОВАНИЯ	103
Татенко В. О. Інститут соціальної та політичної психології АНП України (м. Київ) АКТИВНІСТЬ САМОТВОРЕННЯ ЯК ОНТОЛОГІЧНА ОЗНАКА ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ	109
Шумка М. Л. Інститут економіки і підприємництва (м. Тернопіль) КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ ТА МІСЦЕ І РОЛЬ СИМВОЛІКИ В НІЙ	115